

התוועדות

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

י"ט כסלו, ה'תשל"ב

חלק ג – יו"ל לש"פ ויצא, ז' כסלו, ה'תשע"ח

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים”

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שבעים ושמונה לבריאה

לעילוי נשמת

מרת לויבא מיכלא בהרה"ח ר' שלמה ז"ל

נלבי"ע גי כסלו ה'תשע"ה

זרחי

ת' נ' צ' ב' ה'

נדפס על ידי בתה וחתנה

מרת גיטל בת לויבא מיכלא

ובעלה הרה"ת ר' שמואל חיים דוד בן חיי שרה

לזכותם ולזכות כל יוצאי חלציהם

שיחיו לאריכות ימים ושנים טובות

פישר

פתח דבר

לקראת ש"פ ויצא, ז' כסלו הבעל"ט, הננו מוציאים לאור חלק שלישי מהתוועדות י"ט כסלו, ה'תשל"ב – הנחה בלתי מוגה (חלק ראשון י"ל לש"פ חיי שרה, חלק שני לש"פ תולדות, חלקים הבאים י"ל אי"ה בשבועות הבעל"ט).

*

בתור הוספה – מכתב-הערות על הקונטרס ל"יסודות הלוח העברי" (חיפה, תש"ט), בקשר עם הלכות קידוש החודש, שמתחילים ללמוד (ע"פ החלוקה דג' פרקים ליום) בשיעור רמב"ם דש"פ ויצא הבעל"ט (תדפיס מכרכי אגרות-קודש שמכינים עתה לדפוס).

*

ויה"ר שנוכח תיכף ומיד ממש לקיום היעוד "הקיצו ורננו גוי", ומלכנו נשיאנו בראשם, וישמיענו נפלאות מתורתו, "תורה חדשה מאתי תצא".

ועד הנחות בלה"ק

ג' כסלו, ה'תשע"ח,
ברוקלין, נ"י.

הקצרה	תבצץ	ב	אנ"פ
1	אחד השלש		א"פ השעה והקנה
2	א"פ האיות	אס"כ	80 (והואצ"כ)
	א"פ ה' קצרה	ב	ה' (ה' 28) ד"א
	א"פ ה' י"ב	ב	ה' י"ב
	א"פ ה' י"ג	ב	ה' י"ג
	א"פ ה' י"ד	ב	ה' י"ד
	א"פ ה' י"ה	ב	ה' י"ה
	א"פ ה' י"ו	ב	ה' י"ו
	א"פ ה' י"ז	ב	ה' י"ז
	א"פ ה' י"ח	ב	ה' י"ח
	א"פ ה' י"ט	ב	ה' י"ט
	א"פ ה' כ	ב	ה' כ
	א"פ ה' כ"א	ב	ה' כ"א
	א"פ ה' כ"ב	ב	ה' כ"ב
	א"פ ה' כ"ג	ב	ה' כ"ג
	א"פ ה' כ"ד	ב	ה' כ"ד
	א"פ ה' כ"ה	ב	ה' כ"ה
	א"פ ה' כ"ו	ב	ה' כ"ו
	א"פ ה' כ"ז	ב	ה' כ"ז
	א"פ ה' כ"ח	ב	ה' כ"ח
	א"פ ה' כ"ט	ב	ה' כ"ט
	א"פ ה' ל	ב	ה' ל

11	כ"ג	ה' י"ב	כ"ג
20	כ"ג	ה' י"ב	כ"ג
20	כ"ג	ה' י"ב	כ"ג
25	כ"ג	ה' י"ב	כ"ג
26	כ"ג	ה' י"ב	כ"ג
28	כ"ג	ה' י"ב	כ"ג
29	כ"ג	ה' י"ב	כ"ג
31	כ"ג	ה' י"ב	כ"ג

©
Published and Copyright 2017 by
LAHAK HANOCHOS INC.
788 Eastern Parkway Suite #408 Brooklyn, New York 11213
Tel. (718) 604-2610
info@lahak.org • http://www.lahak.org
The Kehot Logo is a trademark of Merkos L'inyonei Chinuch.
5778 • 2017
Printed in the United States of America

נדפס באדיבות דפוס The PrintHouse 538 Johnson Ave. Brooklyn N.Y. 11237 (718) 628-6700	נסדר והוכן לדפוס על ידי חיים שאול בן חנה בדפוס "ועד הנחות בלה"ק" (718) 604-2610
---	--

נדפס בסיוע ולזכות יצחק בן לאה וזוגתו רבקה ויקה בת רחל ומשפחתם שיחינו

קשת הוא ג"כ בע"ח, כי ניקודו הוא קֶשֶׁת (ולא קֶשֶׁת) sagittarius

29 האמינו כי לכל מזל כו' צריך לבאר, כי מזל כאן כולל גם הז' כוכבי לכת וכו' — (ולא כמו בעמוד 28) — ואדרבה בהם עיקר עסק המאמינים באסטרונוגיא.

בין הארץ ובין השמש !?

31 46 שניות !?

לפענ"ד: להוסיף בע' 22 טעם לד' הדחיות, ולא להסתפק בתיבות "מסבות אסטרונומיות". טעם לשם "מולד תהו" "לשטרות".

קשת: בקונטרסו שם, ש"כאשר נסתכל בשמי הלילה תבחין עינינו במספר כוכבים סמוכים זה לזה אשר נוכל לראותם כקבוצה בפני עצמה. לקבוצת כוכבים בעלת צורה מסוימת קוראים בשם מזל .. שמות המזלות נקבעו לפי דמיון הקדמונים. רוב המזלות נקראים בשמות בעלי חיים, מחוץ לשלשה: תשרי — מאזניים, כסלו — קשת, שבט — דלי" — וע"ז מעיר רבינו, שקשת "הוא ג"כ בע"ח כו'" (כבפנים).

29 — האמינו כי לכל מזל כו': בקונטרסו שם, ש"עמי הקדם האמינו כי לכל מזל יש השפעה מיוחדת וכי גורל האדם נחרץ ע"י המזל בו נולד", אך "חכמינו שללו את השפעתם של המזלות על ישראל באמרם "אין מזל לישראל" (שבת קנו ע"א).

(ולא כמו בעמוד 28): ראה לעיל הערה ד"ה קשת.

בין הארץ ובין השמש: בקונטרסו שם, ש"התוכנים הקדמונים הבחינו שמדי חודש בחדשו מופיע מזל חדש בין הארץ ובין השמש. במשך השנה צינו 12 מזלות כאלה. לגלגל הכולל את 12 המזלות קראו בשם "גלגל המזלות" או "זודיאק". — וראה רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ג ה"ו. 31 — 46 שניות: בקונטרסו שם (נספח ב' — "הלוח הנוצרי"), ש"שנת חמה היא זמן הדרוש לכדור הארץ להקיף הקפה שלמה מסביב לשמש. זמן זה שווה ל-365 יום, 5 שעות, 48 דקות ו-46 שניות. זמן זה נקבע על-ידי תצפיות אסטרונומיות מאוחרות כו". — וראה רמב"ם הל' קדוה"ח פ"ב ה"א.

בע' 22 טעם לד' הדחיות .. "מסבות אסטרונומיות": בקונטרסו שם (פרק ו') — "קביעת יום ראש השנה", ש"מסיבות אסטרונומיות (כדעת הרמב"ם) קבעו חכמי העבור שבמקרים ידועים אין רה"ש חל ביום מולד תשרי אלא נדחה לפעמים ליום או ליומים אחרי המולד. והדחיות הן ארבע .." (כפי שמפרט והולך). — וראה רמב"ם שם פ"ו ה"ז ואילך (ושם, שזהו "לפי שהחשבון הזה [=של המולדות] הוא לקיבוץ הירח והשמש בהלכה האמצעי לא במקום האמיתי כמו שהודענו, לפיכך עשו יום קביעה ויום דחי' כדי לפגוע ביום קיבוץ האמיתי").

"מולד תהו": ראה לעיל הערות לע' 20. וראה גם אנציקלופדיה תלמודית ערך בהר"ד (כרך ב ס"ע שעד ואילך). תו"ש בא ח"ג פ"ח. תו"מ התוועדויות שם. ובכ"מ.

"לשטרות": בקונטרסו ע' 4 (פרק א' — "מבוא כללי"), ש"בימי התנ"ך מנו בני ישראל את שנותיהם ליציאת מצרים, ובתקופת הבית השני, החל משנת 312 לפני הספירה הנוצרית, הי' מקובל "מנין השטרות". אך במשך הזמן נתקבל המנין ליצירה, וכל יתר המנינים נדחו מפניו". וראה "המועדים בהלכה" (לרשי' זנווין) ר"ה פ"ב (ע' לג ואילך). וש"נ.

כד. כיון שנמצאים כאן יהודים שיצאו "מאחורי מסך הברזל", — כהלשון המורגל בפי העולם, אף שאיני גורס זאת כלל, כי לאמיתו של דבר אין "מסך הברזל" וכו'; זהו "מסך" של דמיון, אבל בכל אופן, צריך ליתן סימן למי מכוונים הדברים — ויש להם ניגונים שניגנו שם במצור ובשבי', ויש ביניהם מנגנים — יתדברו ביניהם וינגנו ניגון שמח.

[האורחים שיצאו לאחרונה מרוסיא ניגנו הניגון "אי וואַדיעמיע ניע אולטאַניעם וכו'", והניגון "עך טי זעמליאַק", וכ"ק אדמו"ר שליט"א עודד את השירה בחזקה.

ואח"כ אמר:]

כה. על הפסוק¹⁴⁹ "שקר החן והבל היופי אשה יראת ה' היא תתהלל", איתא במדרשי חז"ל¹⁵⁰: "שקר החן — זה דורו של משה, והבל היופי — זה דורו של יהושע", ודעה נוספת: "שקר החן — זה דורו של משה ויהושע, והבל היופי — זה דורו של חזקי"; ואילו "יראת ה' היא תתהלל — זה דורו של רבי יהודה ברבי אילעאי, אמרו עליו על רבי יהודה ברבי אילעאי¹⁵¹, שהיו ששה תלמידים מתכסין בטלית אחת ועוסקין בתורה" (מתוך הדחק¹⁵²).

וכנראה שהדיוק בזה (שבגללו יש צורך לדרוש כן) הוא — דלכאורה אינו מובן: מהו הקשר והשייכות שבין "חן" ו"יופי" ל"יראת ה'" שיהי' שייך לחלק ביניהם?

וממה-נפשך: בנוגע לשני דברים שיש ביניהם צד-השוה, שייך לומר שזה ענין נעלה וזה אינו נעלה כ"כ, או שהחילוק ביניהם הוא מן הקצה אל הקצה: זה "שקר", ובזה "תתהלל"; אבל בנוגע ל"חן" ו"יופי" ו"יראת ה'", שאין ביניהם ענינים שוים ונקודות משותפות — איך שייך לומר "שקר החן והבל היופי", ותמורת זה ובניגוד לזה ישנו הענין ד"יראת ה'" שבו "תתהלל"?!

ולכן מפרשים חז"ל ש"שקר החן והבל היופי" קאי על דורו של משה ודורו של יהושע, ולדעה נוספת, גם על דורו של חזקיהו מלך

149 משלי לא, ל.

ברבי אילעאי" (ב"ק קג, סע"ב. וש"נ).

150 סנהדרין כ, א. יל"ש שמואל-א רמו

152 עיון יעקב לע"י שם. — ועד שהי'

זה מעמד ומצב כמו דורו של שמד, שהיו

קלו.

151 בהמשך השיחה נזכר ש"כל היכא

גזירות של היפך החיים כו'.

דאמרינן מעשה בחסיד אחד .. או רבי יהודה

יהודה, ו"אשה יראת ה' היא תתהלל" קאי על דורו של רבי יהודה ברכי אילעאי — שיש ביניהם נקודה משותפת: לימוד התורה; אלא שבזה גופא יש חילוקי דרגות: יש לימוד התורה שהוא באופן של "חן", ויש לימוד התורה באופן של "יופי", ועז"נ "שקר החן והבל היופי"; אך ישנו אופן בלימוד התורה שהוא מצד "יראת ה'", ועז"נ "אשה יראת ה' היא תתהלל".

כו. ולכאורה אינו מובן¹⁵³: איך אפשר לומר על לימוד התורה בדורו של משה ודורו של יהושע — שזהו "שקר" ו"הבל"?! והגע עצמך:

משה — "משה עבדי"¹⁵⁴, הוא המקבל הראשון של התורה שקיבלה באופן של יחיד, כדברי המשנה¹⁵⁵: "משה קיבל תורה מסיני", וכל דורו נקרא בשם "דור דעה"¹⁵⁶, ועד שאמרו במכילתא¹⁵⁷ "לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן", והיינו, שעיקר ענין נתינת התורה הי' עבור אלו שלמדו תורה כפי שלמדו "אוכלי המן", שזהו דורו של משה.

ויהושע — אף ש"פני משה כפני חמה" ו"פני יהושע" רק "כפני לבנה"¹⁵⁸ — הרי הי' מקבל התורה השני, כמ"ש הרמב"ם¹⁵⁹: "ליהושע, שהוא תלמידו של משה רבינו, מסר תורה שבע"פ, וצוהו עלי", וכן הוא פשוט דברי המשנה¹⁵⁵: "משה קיבל תורה מסיני (מקבל ראשון) ומסרה ליהושע" (מקבל שני).

ונוסף לכך ש"מסרה ליהושע" — הנה עוד לפני"ז היתה כבר אצל יהושע ההכנה והכשרה לכך:

בשעת מעמד הר סיני עמדו כל בני" ביחד, כמ"ש¹⁶⁰ "ויחן שם ישראל נגד ההר", "ויחן" לשון יחיד, כולם "כאיש אחד"¹⁶¹; אבל לאח"ז, במשך "ארבעים יום וארבעים לילה"¹⁶² — היו ג' חלוקות: משה הי' בהר, כל ששים ריבוא מישראל היו במחנה, ויהושע הי' בין המחנה ובין ההר (כפשטות הענין בכתובים).

ומובן הטעם שיהושע הי' בין ההר והמחנה — כיון שבענין קבלת התורה (כפי שנמשך ב"ארבעים יום") הי' יהושע לא בדרגת משה, אבל

25	לפי החשבון הבא	פשוט ונוח יותר ע"י הוספת יתרת שנה פשוטה על מולד תשרי תש"ט
26	המצור על צ"ל	המצור על ירושלים)
להוסיף: טו אדר פורים למוקפות חומה		
28	סעיף 35	משטחיות הלשון משמע שתקופות לוח העברי חלות לעולם: 21 במרץ וכו' — ואינו.
חלות התקופות צריך להוסיף: לחשבון שמואל.		

25 — לפי החשבון הבא: בקונטרסו שם (פרק ז' — "הבה נתקין לנו לוח"), לאחר שמקדים אשר כדי להתקין לוח לשנה מסויימה, יש לחשב את המולד של חודש תשרי — הן של שנה זו (כדי לדעת באיזה יום לקבוע ר"ה, ע"פ ד' הדחיות (כדלקמן)) והן של השנה שאחרי' (כדי לדעת אם שנה זו היא מלאה, כסדרה או חסרה), מדגים — לו באנו להתקין לוח לשנת תש"ט — איך מחשבים את המולד של חודש תשרי דשנת תש"ט, שהיא שנה 9 במחזור **301, שזהו ע"י צירוף יתרות החדשים (אי"ב תשצ"ג) של 300 מחזורים ו-8 שנים על מולד תהו (בהר"ד, כנ"ל), ושוב מחשב שם באופן זה ממש — "לפי החשבון הבא" — גם את המולד של חודש תשרי דשנת תש"י, שנה 10 במחזור 301, ע"י צירוף יתרות החדשים של 300 מחזורים ו-9 שנים על מולד תהו. — וע"ז מעיר רבינו, שאם כבר נמצא בידינו הישוב המולד דתשרי תש"ט, "פשוט ונוח יותר" לחשב את המולד דתשרי תש"י ע"י הוספת יתרת שנה פשוטה על מולד תשרי תש"ט.

26 — המצור על: בקונטרסו שם (פרק ח' — "חגי ישראל ומועדיו") מפרט רשימת החגים והמועדים במעגל השנה, וביניהם: "י" טבת — צום העשירי (המצור על: — ומתקן רבינו, שצ"ל: "המצור על ירושלים").

להוסיף: טו אדר כו': לרשימת החגים והמועדים הנ"ל.

28 — סעיף 35: בקונטרסו שם (פרק ט' — "תקופות ומולות") מפרט את "ארבע התקופות בשנה", וכותב ש"שנת החמה מתחלקת ל-4 תקופות: א. תקופת ניסן — 21 במרץ .. ב. תקופת תמוז — 21 ביוני .. ג. תקופת תשרי — 23 בספטמבר .. ד. תקופת טבת — 21 בדצמבר כו". — וע"ז מעיר רבינו, שבניגוד מהמשתמע מלשונו ש"תקופות לוח העברי חלות לעולם" בתאריכים הנ"ל — אין הדבר כן (וזאת כי: א] ע"פ לוח העברי, שנת החמה — הן לחשבון שמואל והן לחשבון ר' אדא — ארוכה יותר בכמה דקות מחישובי הלוח הלועזי, ובמילא חלות התקופות — בזמנינו זה — כעבור כמה ימים מתאריכים הנ"ל; ב] התאריכים הנ"ל הם לפי אורכם האסטרונומי של התקופות, שאינן שוות (94-88 יום), ואילו ע"פ לוח העברי — ד' תקופות השנה מתחלקות בשווה (91 יום). וראה רמב"ם שם פ"ה ה"ז. ועוד).

חלות התקופות: בקונטרסו שם, ש"חשבו ומצאו שבכל 28 שנים [=מחזור גדול"] חלות התקופות באותו היום ובאותה השעה". — וע"ז מעיר רבינו, ש"צריך להוסיף" אשר זהו רק "לחשבון שמואל" ששנת החמה היא 365 ימים ו-6 שעות (כנ"ל), ולפיו ארכה של כל תקופה (רביעית השנה) היא 91 ימים (13 שבועות), 7 וחצי שעות, שאז, ע"י צירוף יתרה זו של 7 וחצי שעות מכל תקופה במשך 28 שנים — נמצא שחלה התקופה "באותו היום ובאותה השעה"; אך אינו כן לחשבון ר' אדא ששנת החמה היא 365 ימים, 5 שעות, 997 חלקים ו-48 רגעים (כנ"ל), ולפיו ארכה של כל תקופה היא 91 ימים, 7 שעות, 519 חלקים ו-31 רגעים.

** כי 5709 מחולק ל-19 (מספר שנות כל מחזור קטן) — התוצאה: 300 — מנה, 9 — שארית. וכיון ששנת תש"ט היא שנה 9 במחזור, גם יודעים שהיא שנה פשוטה (שאינה בסדר המעוברות — ג"ח אד"ט).

(153) ראה גם סה"ש תרצ"ט ע' 305.
 (154) מלאכי ג, כב. ועוד.
 (155) אבות רפ"א.
 (156) ראה ויק"ר פ"ט, א. במדב"ר פי"ט,
 (157) פרש"י עה"פ. וראה מכילתא שם.
 (158) ב"ב עה, סע"א.
 (159) בהקדמתו לספר הי"ד.
 (160) יתרו יט, ב.
 (161) ס"פ משפטים. ועוד.
 (162) ר"פ בשלח. שם טז, ד.

4	5709	צ"ל	5708
5	דעת הרמב"ם היא שגם חשבון ר"א אינו אלא קירוב		
9	בסופו:		חילוק עיקרי בין לקוי חמה ולקוי לבנה: באחרון אין הלבנה מאירה, בראשון אין האדם רואה האור.
11	סדורה		כבר נקבע השם כסדרה
20	המולד הראשון		אינו. כי זהו מולד תהו, היינו קודם שנבה"ע.
20	21	צ"ל	23

4 — 5709: בקונטרסו שם, ש"היהודים מונים את שנותיהם לבריאת העולם. מאז ועד השנה (התש"ט) עברו 5709 שנה". — וראה תר"מ התועדויות תשמ"ח ח"א ע' 82.

5 — דעת הרמב"ם כו': בקונטרסו שם מצטט דברי הרמב"ם (שם פ"י ה"ו) — אודות תקופת ר' אדא — ש"נראין לי הדברים שעל חשבון תקופה זו היו סומכין לענין עיבור השנה בעת שבית דין הגדול מצוין. לפי שחשבון זה הוא האמת יותר מן הראשון, והוא קרוב מן הדברים שנתבארו באיצטגנינות יותר מן [החשבון] הראשון. — וע"ז מעיר רבינו, ש"דעת הרמב"ם" (שם ה"ז. ועוד) — "שגם חשבון ר"א אינו אלא קירוב".

9 בסופו: בקונטרסו שם (פרק ב' — "הירח ומסלולו מסביב לכדור הארץ"), ש"יש לדעת כמו כן, כי לקוי לבנה נראה על פני כל כדור הארץ — מאחר שצל הארץ נופל על פני הירח ומכסה את כולו, ואילו לקוי החמה נראה רק במקומות מסוימים על פני כדור הארץ — מאחר שאין הירח הקטן יכול להסתיר את השמש מעין כל כדור הארץ הגדול, וכך נופל צל הירח רק על חלק קטן מאד של כדור הארץ (רדיוס מקסימלי — 150 ק"מ). מעבר לתחום הצל רואים רק לקוי חלקי, ורחוק יותר רואים את השמש בלתי לקוי כלל".

11 — סדורה: בקונטרסו שם (פרק ג' — "חדשים ומולדות") מסביר את המושגים של "שנה סדורה, שלמה וחסרה", שלשנה שיהיו בו 6 חדשים מלאים ו-6 חדשים חסרים. לשנה כזו קוראים שנה "סדורה", כלומר שחדשי מסודרים, כך שאחד מלא ואחד חסר" (ראה רמב"ם שם פ"ב).

כבר נקבע השם כסדרה: ראה גם טואו"ח סתכ"ח.

20 — המולד הראשון: בקונטרסו שם (פרק ה' — "שנים ומחזוריים"), ש"המולד הראשון של הירח נקרא בשם "מולד תהו". — וע"ז מעיר רבינו, שאין לחשב "מולד תהו, היינו קודם שנבה"ע" — בתור "המולד הראשון" (מבלי שיפרט שהוא לחשבון בלבד, ולא שהי' בפר"מ. וראה רמב"ם שם פ"ו ה"ח. וראה גם אג"ק ח"א אגרת קיד (ע' רה). תר"מ התועדויות חמ"ד (תשכ"ח ח"ד) ע' 189. תשמ"ח שם. ובכ"מ).

20 — 21: בקונטרסו שם, ש"חכמי העבור מצאו שמולד תהו חל ביום א', שעה 23 ו-204 חלקים*, אך בטבלת "יתרת המחזוריים" שם — רשם בטעות מספר השעות של מולד תהו: 21. — וע"ז מעיר רבינו, שצ"ל: 23.

(* והוא מולד בהר"ד — ליל ב', ה' שעות, ר"ד חלקים; ואין זה אלא, שכפי שמקדים בתחלת הקונטרס (ע' 3) — "מטעמי הרגל ונוחיות יבואו החשבונות בפרקים הבאים לפי השעון האירופי המקובל. . . [אשר] לפי שעון זה מתחיל היום מחצות הלילה (משעה 12 בלילה) . . . [ואילו] השעון העברי מקדים את השעון המקובל ב-6 שעות כו".

גם לא בדרגת שאר בני"י שהיו במחנה, ולכן הי' במקום נעלה יותר מהמחנה, אע"פ שלא הי' בהר, ששם הי' משה.

ונמצא, שעוד לפני ש"מסרה ליהושע" — הי' יהושע כבר באופן מיוחד.

וכך הי' במשך כל השנים שהיו במדבר — ש"משרתו יהושע בן נון. . . לא ימיש מתוך האוהל" ¹⁶³, ולכן אמר הקב"ה למשה "כדאי הוא יהושע ליטול שכר שמושו שלא מש מתוך האהל. . . נוצר ¹⁶⁴ תאנה יאכל פרי" ¹⁶⁵ — "נוצר" לשון יחיד, שיהושע בן נון הוא היחיד שנאמר עליו תואר זה.

ועד שבקאפיטל הראשון בספר יהושע, מיד לאחרי שקיבל את הנשיאות באופן של "דבר אחד לדור" ¹⁶⁶, אמר לו הקב"ה ¹⁶⁷: "כאשר הייתי עם משה אהי' עמך. . . רק חזק ואמץ".

ומזה מובן גם גודל מעלת "דורו של יהושע" — שהי' "דורו של יהושע" פירושו לא רק הדור שהי' בחייו, אלא הדור שהי' שייך אליו, וכמו שאומרים "תלמידו של פלוני", שהתלמיד הוא מעין הרב, ועד"ז דורו של פלוני, שכיון שפלוגי הוא ה"דבר" שלו, "דבר אחד לדור", הרי הוא מעין ה"דבר".

ועד שמצינו בספרי, ורש"י מביאו בפירושו על התורה ¹⁶⁸ [כמדובר כמ"פ שזוהי הוכחה שהדבר מובן אפילו ל"בן חמש למקרא" שלא הגיע עדיין ל"בן עשר למשנה" ¹⁶⁹], ש"משה הוא ישראל וישראל הם משה. . . כי הנשיא הוא הכל", שלכן, אותו ענין נקרא פעם ע"ש "משה" ופעם ע"ש "ישראל". ומזה מובן, ש"דורו של משה" הוא בערך למשה.

[ועפ"ז מובן שכיון שדור המדבר לא הי' יכול להכנס לארץ-ישראל נאמר למשה שישאר עמהם ¹⁷⁰ — אף שלכאורה הרי זה היפך ההנהגה ד"השופט כל הארץ לא יעשה משפט" ¹⁷¹ — כיון שזהו "דורו של משה"].

ועד"ז מובן בנוגע ל"דורו של יהושע", היינו, שגם בענין התורה הם בערך ליהושע, עליו נאמר "נוצר תאנה", כנ"ל.

(168) חוקת כא, כא.

(169) אבות ספ"ה.

(170) תנחומא חוקת יו"ד. במדב"ר פ"ט, ט.

(166) סנהדרין ח, א. הובא בפרש"י עה"ת יג.

(171) וירא יח, כה.

(163) תשא לג, יא.

(164) משלי כז, יח.

(165) פרש"י פנחס כז, טז.

(166) סנהדרין ח, א. הובא בפרש"י עה"ת יג.

נצבים לא, ז.

(167) א, ה"ז.

ואעפ"כ אומרים על דורו של משה ודורו של יהושע — "שקר" ו"הבל"?!

כז. ומבואר בזה, שהפסוק אומר בעצמו הטעם מדוע נקרא "שקר" ו"הבל" — "שקר הזון והבל היופי":

ובהקדמה — שלכאורה אינו מובן: כיון שהתורה עצמה אומרת שזהו "חן" וזהו "יופי", וכדאיתא בגמרא¹⁷² "שאיין האשה אלא ליופי", ועאכו"כ ענין ה"חן", כדאיתא בגמרא¹⁷³ "שלשה חינות הן, חן מקום על יושביו, חן אשה על בעלה וכו'" — א"כ, איך אפשר לומר "שקר החן והבל היופי"?!

והביאור בזה:

"חן" — הוא ענין שלמעלה מן השכל וההסברה כו', וכמו "חן מקום על יושביו", ש"אפילו הוא רע נראה להם טוב"¹⁷⁴ — שכך הוא בטבע הבריאה, אע"פ שאין לו הסברה בשכל מדוע מקום זה מוצא חן בעיניו, ועד"ז בנוגע לשאר הדוגמאות שבענין ה"חן"; משא"כ "יופי" — יש על זה הסברה בשכל, מצד כל פרטי הענינים שישנו ביופי.

ובנוגע לעניננו:

יש אופן בלימוד התורה שהוא מצד ענין ה"חן" — "מצאתי חן בעיניך .. ונפלינו אני ועמך מכל העם אשר על פני האדמה", "שלא תשרה שכינתך .. על אומות העולם"¹⁷⁵; והרי השראת השכינה היא ע"י התורה, כמארו"ל¹⁷⁶ "אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה בלבד", כפי שהי' במשכן, ע"י "ארון העדות"¹⁷⁷, ש"אין בארון רק שני לוחות גו"¹⁷⁸.

וזהו אופן לימוד התורה שהי' בדורו של משה — באופן נפלא ביותר, מתוך חיות ולהט רב והצלחה גדולה, כאמור, ש"לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן".

אבל אעפ"כ, "שקר החן זה דורו של משה" — שזהו "שקר", בגלל היותו ענין של "חן":

לימוד התורה הוא בגלל ה"חן" שבדבר — "חן בעיניי"¹⁷⁹, ולכן

(172) תענית בסופה.	(177) פקודי מ, כא. וראה רמב"ן ר"פ תרומה.
(173) סוטה מז, א.	(178) מלכים-א, ח, ט.
(174) פרש"י שם.	(179) לשון הכתוב — ס"פ בראשית.
(175) תשא לג, טז ובפרש"י.	
(176) ברכות ח, א.	

הוספה

[היתש"ט]

על הקונטרס ליסודות הלוח העברי (של אחי משתילים).

הקדמה	המדע	צ"ל	זמנים
ע' 1	מלבד השבוע		וגם השעה והדקה
2	טעם בחירת מספר 1080 (והועתק מהיד הל' קדה"ח פ"ו ה"ב) צריך ביאור נוסף, כי, ע"פ לשונו, טוב הי' יותר לבחור במספר 720 (וברמב"ם מוסיף: והרבה חלקים יש לכל אלו השמות) — ומתקבל הטעם, שזהו מפני שהחדש הוא — כט יום יב שעות תשצג חלקים אלו דוקא. ומסוג זה הוא ג"כ טעם חלוקת החלק לע"י רגעים, כי הרגע נכנס במדידת תקופת ר' אדא.		

הקונטרס ליסודות הלוח העברי (של אחי משתילים): חיפה, תש"ט — מאת זאב בן-שחר, אחיו של מו"ה אורי משתילים (בן-שחר). — מהדורה נרחבת יותר של הקונטרס, מסודר בצורה אחרת, י"ל בשנת תשמ"ז.

הקדמה — המדע: בהקדמתו שם, ש"המקור העקרי לעבודה זו שמש "ספר המדע" לרמב"ם הלכות קדוש החדש".

ע' 1 — מלבד השבוע: בקונטרסו שם (פרק א' — "מבוא כללי"), ש"ככל לוח אחר מבוסס הלוח העברי על תצפיות ממושכות בצבא השמים, ויחידות הזמן שלו — מלבד השבוע — הן יחידות אסטרונומיות הנקבעות על-ידי יחסם ההדדי של כדור הארץ, הירח והשמש"; ומפרט את יחידות הזמן של "שנה" (חמה), "חודש" (לבנה), ו"יום" (סיבוב כדור הארץ "סביב צירו", כלשונו), ומסיים ש"היום מתחלק ל-24 שעות. השעה — ל-60 דקות והדקה ל-60 שניות". — וע"ז מעיר רבינו, שלא רק שהשבוע אינו יחידת זמן אסטרונומית ("מלבד השבוע"), אלא גם השעה והדקה.

2 — טעם בחירת מספר 1080: בקונטרסו שם, ש"חכמי העבור חלקו את היממה ל-24 שעות, את השעה ל-1080 "חלקים" ואת החלק ל-76 "רגעים". הם בחרו במספר 1080 מאחר שמספר זה מתחלק לכל המספרים שבין 10-1 ללא שארית מחוץ למספר 7. כך שמחצית השעה שוה ל-540 חלקים. שליש שעה — 360 חלקים. רבע שעה — 270 חלקים וכו'".

(והועתק מהיד הל' קדה"ח פ"ו ה"ב): ושם: "היום והלילה ארבע ועשרים שעות בכל זמן, שתים עשרה ביום ושתים עשרה בלילה, והשעה מחולקת לאלף ושמונים חלקים. ולמה חלקו השעה למנין זה, לפי שמנין זה יש בו חצי ורביע ושמינית ושליש ושמות ותשע וחומש ועישור, והרבה חלקים יש לכל אלו השמות".

ומתקבל הטעם, שזהו מפני כו': ראה גם צדה לדרך (להר"ר מנחם נ' זרח — תלמיד ר"י בן הרא"ש) מאמר ד' כלל ב' פ"ו. ביאורי הגר"א לשו"ע סוף הל' ר"ח. ובכ"מ.

במדידת תקופת ר' אדא: ש"שנת החמה .. שס"ה יום וחמש שעות ותתקצ"ז חלקים ומ"ח רגע" (רמב"ם שם רפ"י); והוא בשונה מתקופת שמואל ש"שנת החמה .. שס"ה יום ורביע יום שהוא שש שעות" (שם רפ"ט).

מלך יהודה, בלימוד התורה בדורו של יהושע, ואפילו בלימוד התורה בדורו של משה.

לג. וזהו גם הביאור בפשטות על דבר שלכאורה אינו מובן כלל:

איתא בזהר בפ' וירא²¹⁰, שבעקבתא דמשיחא יקייים הענין ד"נבקעו כל מעיינות תהום רבה וארובות השמים נפתחו"²¹¹, בנוגע לענין החכמה בכלל, כולל גם חכמת התורה, ועד שאפילו "רביי", נערים וקטנים, לא זו בלבד שיעסקו בחכמה, אלא יהיו מופלגים בחכמה.

ולכאורה, ע"פ הכלל "אם הראשונים כמלאכים אנו כבני אדם", ו"אם הראשונים כבני אדם אנו וכו'"²¹² — איך יתכן שדוקא בדור האחרון, שאומרים עליו שהוא בכחי "עקבתא דמשיחא", ככל הסימנים שנאמרו בגמרא בסיום מסכתא סוטה, הנה דוקא אז יהי' הענין ד"נבקעו כל מעיינות תהום רבה וארובות השמים נפתחו" למעליותא, בהנוגע להפצת המעיינות חוצה!?

אך הענין הוא, כאמור, שהשלימות דלימוד התורה במעמד ומצב של "חן" ובמעמד ומצב של "יופי" היא — כשבא דור שבו לומדים תורה מצד "יראת ה'", ואז "היא תהלהל" — שדורו של משה משבח אותו, דורו של יהושע משבח אותו, ודורו של חזקיהו מלך יהודה משבח אותו.

ולאח"ז הולכים כולם ביחד ללמוד תורתו של משיח, והיינו, שעיי"ז ש"תלמודו בידו"²¹³ בזמן הגלות, זוכים ללמוד תורתו של משיח מפיו של משיח ("ישקני מנשיקות פיהו"²¹⁴), שילמד תורה את כל העם כולו²¹⁵, באופן שתורת עוה"ז נקראת "הבל" לגבי תורת עוה"ב, תורתו של משיח (כמ"ש בקה"ר בתחילתו²¹⁶),

ומתוך מנוחה, שמחה וטוב לבב והרחבה, כמ"ש הרמב"ם בסוף הלכות מלכים, ש"באותו הזמן" לא יהיו עניני דאגות, טרדות ושעבוד מלכיות וכו', ו"כל המעדנים מצויין כעפר", "כי מלאה הארץ דעה את הוי' כמים לים מכסים"²¹⁷, בקרוב ממש.

* * *

(210) ח"א קיז, א. (211) נח ז, יא. (212) ראה הנסמן בלקו"ש חט"ו ע' 281 (213) ראה רמב"ם ה' תשובה ספ"ט. (214) רפ"ב פ"א, ח. (215) רפ"ב פ"א, ח. (216) רפ"ב פ"א, ח. (217) ישעי' יא, ט. (218) פסחים נ, א. וש"נ. (219) פסחים נ, א. וש"נ.

"מצאתי חן בעיניך", באופן שלמעלה מן השכל וההסברה לגמרי, ואדרבה: במצב כזה, אילו לא היו לומדים תורה, הי' זה דבר פלא!

אבל, אצלם לא היתה פעולת האדם באופן שחודרת את כל מציאותו, שזהו ענין ה"אמת" (היפך ה"שקר"):

איתא בירושלמי¹⁸⁰ שאות אל"ף היא התחלת האותיות, אות מ"ם היא אמצע האותיות, ואות תי"ו היא סוף האותיות (שכוללים את כל מציאות העולם כולו, ש"בעשרה מאמרות נברא העולם"¹⁸¹), שבוזה מרומז הענין ד"אני ראשון (התחלת האותיות) ואני אחרון (סוף האותיות) ומבלעדי (אמצע האותיות) אין אלקים"¹⁸², שבכל מקום ישנו רק דבר אחד — "חותמו של הקב"ה אמת"¹⁸³.

ובנוגע לעניננו: כיצד אפשר לדעת ולהיות בטוח שענין התורה נעשה אצל האדם "אמת" — כשרואים שזהו אצלו באופן ד"אני ראשון ואני אחרון", היינו, שהן הראש (ראשון) הן הלב (אמצע) והן הרגלים (אחרון) הם מציאות של תורה, ויעסוק בתורה לא רק בזמן של שלווה, אלא באיזה מעמד ומצב שיהי' — הן אם יעמוד במעמד ומצב טוב ביותר (בדוגמת אל"ף, התחלת האותיות), הן אם יעמוד בתחתית ושפלות המצב (בדוגמת תי"ו, סוף האותיות), והן במעמד ומצב ממוצע, ללא שינויים.

וענין זה אי אפשר לדעת בדורו של משה — כשלימוד התורה הי' מצד ענין ה"חן", שאז אין צורך בכפי' כו', כיון שה"ראש" שלו, שמנהיג את כל הגוף כולו, מרגיש שמוכרחים לעסוק בתורה בלהט ("קאָכן זיך אין תורה"), ולהיות מציאות של תורה.

ובכן: על מעמד ומצב כזה — אי אפשר לומר "תהלהל", ואי אפשר אפילו לומר שזהו ענין של "אמת", שיהי' תמיד, ללא שינויים — שהרי עדיין לא בחנו וניסו אותו, ובמילא לא יודעים איך תהי' הנהגתו כשישתנה המעמד ומצב; ענין זה ישנו "בכח", אבל בגלוי לא ראו זאת עדיין, כיון שעדיין לא היתה אפשרות לכך.

כח. ועד"ז בנוגע לדורו של יהושע — "הבל היופי זה דורו של יהושע":

בדורו של יהושע, כשנכנסו לארץ ישראל — לא הי' אלקות בגלוי כמו בזמן שהיו במדבר, שאז היו "אוכלי המן", והיו להם מים מ"בארה

(182) ישעי' מד, ו.
(183) שבת נה, א. וש"נ.

(180) סנהדרין פ"א ה"א.
(181) אבות רפ"ה.

של מרים¹⁸⁴, ו"ענני הכבוד" היו מגהצים את לבושיהם, ומגינים עליהם מן המזיקים ומכל הענינים בלתי-רצויים¹⁸⁵ (בדוגמת ענין של "בית" שהוא "למחסה ולמסתור מזרם וממטר"¹⁸⁶), שבוזה ראו בגלוי את הקשר עם הקב"ה.

ולכן, אי אפשר לומר שראו אז ענין של "חן" — הנהגה שלמעלה מן השכל, בדוגמת "חן מקום על יושביו", למעלה מן השכל וההסברה לגמרי — שהרי מיד בכניסתם לארץ פסק המן, כמ"ש¹⁸⁷ "וישבות המן באכלם מעבור הארץ גו'" (ש"לכן התחיל אז — "בבואכם"¹⁸⁸ — חיוב המצוות התלויות בארץ, עומר וחלה וכו', ככל הפרטים שנתבארו בגמרא במסכת קידושין¹⁸⁹ ובכ"מ); בשביל לראות אלקות היו צריכים להתייגע, להתבונן וכו'.

אבל לאידך גיסא, כאשר התבוננו — ראו אלקות; כאשר התבוננו, ראו, שבמשך "כל ימי יהושע וכל ימי הזקנים אשר האריכו ימים אחרי יהושע", שאז הי' מעמד ומצב ד"ויעבוד ישראל את ה'"¹⁹⁰ — אזי היתה הברכה מצויה.

ראו במוחש שכאשר לומדים תורה ושומעים להקב"ה — אזי נופלים חומות יריחו; אמנם הי' צורך ש"החלוץ יעבור לפני ארון ה'"¹⁹¹, אבל נפילת החומה היתה עי"ז שהקיפו את החומה עם הארון ותקעו בשופר (ככל הפרטים שבסיפור כיבוש יריחו¹⁹²), ועד"ז בכיבוש כל הארץ כולה, ובכל הנהגה במשך "שבע שכבשו ושבע שחלקו"¹⁹³, וכן לאח"ז עד סוף ימי יהושע והזקנים שהיו לאחריו (כמסופר בספר יהושע ובתחילת ספר שופטים).

ונמצא, שאף שבדורו של יהושע לא הי' ענין של "חן", למעלה מן ההסברה, הי' עדיין ענין של "יופי".

ועד"ז לפי הדעה ש"הבל היופי זה דורו של חזקיה" — שאז הי' לימוד התורה בהפלגה גדולה, כדאיתא בגמרא במסכת סנהדרין¹⁹⁴, "בדקו... ולא מצאו תינוק ותינוקת איש ואשה שלא היו בקיאים בהלכות טומאה וטהרה".

(184) שם לה, א. ועוד.

(189) לו, א-ב.

(185) ראה פרש"י בהעלותך יו"ד, לד.

(190) יהושע כד, לא.

עקב ה, ד. ועוד.

(191) שם ו, ז.

(186) ישעי' ד, ו.

(192) שם, ג ואילך.

(187) יהושע ה, יב.

(193) זבחים ק"ח, ב. ועוד.

(188) שלח טו, יח.

(194) צד, ב.

אילו הי' סבור שהתורה תלוי' בענין ה"יופי", וזוהי הממשות של תורה, ולא ענין של "הבל" שבתורה — לא הי' לומד תורה כשמגיע מעמד ומצב ש"ששה תלמידים מתכסין בטלית אחת", שאינו רואה בו ענין של "יופי"; הוא לא יכול לחדש חידושים בתורה, אין לו ספרים, מלבד גמרא קרועה... אין לו ממי לשמוע שיעור, כיון שהלה נשלח לארץ גזירה... ולכן מוכרח ללמוד פשוטם של ענינים, וגם אז אינו בטוח אם הוא יודע את הפשט, אם אכן פירש את הדברים כדבעי...

במעמד ומצב כזה אינו רואה "יופי". — הוא לא רואה ישיבה, לא ראשי-ישיבה, ולא ספר, וגם לא טופחים על שכמו לשבחו על הצלחתו בלימוד, ששאל קושיא טובה, תירץ תירוץ טוב וכו'.

וא"כ, אילו הי' סבור ש"יופי" הוא "אמת", ויש בו ממשות, ולא שזהו דבר טפל — לא יודעים כיצד הי' מתנהג במעמד ומצב שבו זקוקים לענין ד"יראת ה'", כיון שמלבד זה אין מעלה אחרת בדבר.

ולכן צריך להסביר ולהודיע לו, שכאשר לומד תורה באופן הקשור עם "חן" — יכול להיות שזהו ענין שלא יהי' לו קיום, שזהו ענין של שקר ("שקר החן"), ולא ענין של אמת;

וכאשר לומד תורה במעמד ומצב של "יופי" — שמחדש חידושים בתורה, ושומע חידושים ערבים ("געשמאקע חידושים"), שמעוררים אצלו התפעלות של אמת והתפעלות של תורה, ואכן צ"ל ה"להט" ("קאץ") בתורה — אבל אילו הי' סבור שכל מציאות התורה הוא ה"יופי" וה"חן" שבתורה, אי אפשר לדעת מה יהי' במעמד ומצב שיהי' זקוק ל"יראת ה'" בשביל לימוד התורה.

ולכן, כדי להבטיח את לימוד התורה באופן ד"אשה יראת ה'" — בהכרח להכיר בכך ש"שקר החן והבל היופי".

לב. ומזה מובן ענין נוסף:

לימוד התורה בדורם של משה ויהושע או בדורו של חזקיה מצד עצמם, יכול להיות באופן של "שקר החן והבל היופי"; והתיקון והשלימות כביכול בזה היא — ע"י לימוד התורה בדור שנמצא במצור ובשבי', שאין בו ענין של "חן" ו"יופי", אלא נשאר רק "יראת ה'", שלכן כל הדורות מהללים אותו — "אשה יראת ה' היא תתהלל".

והיינו, שכאשר רואים שהוא במעמד ומצב ד"אשה יראת ה'", שלומד תורה מבלי הבט על כך שאינו רואה לא "חן" ולא "יופי", הרי זה פועל חיזוק והילול ("תתהלל") גם בלימוד התורה בדורו של חזקיהו

הוצרך להיות תחילה לימוד התורה ב"דורו של משה", ולאח"ז ב"דורו של יהושע", ולאח"ז ב"דורו של חזקי".

וכמו בפשטות הדברים, שלימוד התורה במצור ובשבי הוא בגלל ש"משה קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע", ולאח"ז כל שאר המקבלים עד סוף כל הדורות — כן הוא גם בפנימיות הדברים, שלאחרי שהי' תחילה לימוד התורה באופן של "חן", ולאח"ז הי' לימוד התורה באופן של "יופי", אזי מגיעים למעמד ומצב שיכולים ללמוד תורה גם באופן של מצור ושבי.

וכפי שקבע הקב"ה בחיי היחיד:

התחלת לימוד התורה הוא באופן ש"כשהתינוק מתחיל לדבר אביו מלמדו תורה צוה לנו משה"²⁰⁷. — הוא רק "מתחיל לדבר", ואין לו עדיין שכל והבנה, וכבר אז מתחיל אביו להרגילו שידע שיש לו דבר יקר — "תורה צוה לנו משה", והיא "מורשה קהילת יעקב"²⁰⁸, שבאה בתורת ירושה להתינוק שהתחיל לדבר.

ובכן: על לימוד זה אי אפשר לומר שיש בו "יופי", שהרי אין לו שכל והבנה, אבל אעפ"כ, יש בזה ענין של "חן" — שהרי שומע מאביו ויקר הדבר, ולא רק פעם אחת אלא כמה פעמים, והרי יש לו יחס מיוחד לאביו, שכל מה שאומר לו מתקבל אצלו בוודאות שכן הוא, ללא כל ספק בדבר, ובפרט דבר שאביו אומר לו כמה פעמים, ובאופן של אהבה וקירוב וכו'. ולאחרי ההתחלה בלימוד התורה באופן של "חן", בא לימוד התורה באופן של "יופי" — כפי שמבאר רבינו הזקן²⁰⁹ פרטי הדרגות דלימוד האותיות ואח"כ התיבות עד ללימוד ד"בן חמש למקרא"¹⁶⁹ וכו', שאז ישנו גם ענין ה"יופי", שזהו הלימוד באופן של שכל והבנה.

ולאח"ז מגיעים ל"בן עשרים לרדוף"¹⁶⁹, ככל פירושים שבדבר, ועד לאופן שמוכרח ללמוד תורה (לא מצד ענין ה"חן" או ה"יופי", אלא מצד הענין ד"יראת ה'").

אך כדי שיוכל ללמוד תורה גם במעמד ומצב שאין בזה "חן" ו"יופי", אלא מוכרח בזה מצד "יראת ה'" — צריך לידע ש"שקר החן והבל היופי":

אילו הי' סבור ש"חן" הוא אמת — לא הי' לומד תורה (מצד "יראת ה'") במעמד ומצב שאינו רואה בזה "חן".

כט. אך ישנו לימוד התורה שהוא לא מצד "חן" ולא מצד "יופי", אלא מצד "יראת ה'", ועז"נ "אשה יראת ה'" — שאין לה לא "חן" ולא "יופי" — "היא תתהלל", וע"פ פירוש חז"ל — "זה דורו של רבי יהודה ברבי אילעאי", "דורו של שמד", "שהיו ששה תלמידים מתכסין בטלית אחת ועוסקין בתורה":

אין לו הסברה על עסקו בלימוד התורה; הוא לא רואה אלקות רח"ל. — "אבותינו סיפרו לנו", אבל "אותותינו לא ראינו"²⁸.

הוא נולד במדינה פלונית, שבה גדל אביו, במעמד ומצב שמעולם לא ראה חיים של תורה בגלוי; מעולם לא ראה ענין של תומ"צ שלא יהי' קשור עם רדיפות... ואין שום מוצא, שום חשבון בדרך הטבע, שיוכלו פעם להגאל ממעמד ומצב זה — שנמשך כבר כו"כ שנים, יותר מחמשים שנה, יוכל שנים (שנקרא בשם "עולם", "עולמו של יובל"¹⁹⁵), כך, שע"פ חשבון דקדושה לא הי' שום מוצא שיוכלו להגאל ממעמד ומצב זה.

ואעפ"כ, כשכא לפועל והוצרכו לשמור שבת ויום-טוב, והיתה רק טלית אחת לששה אנשים — לא היתה מניעה בכך; ששה היו מתעטפין בטלית אחת, אבל "עוסקין בתורה"!

וכששואלים אותו: מהי הסיבה שאתה לומד תורה? האם אתה רואה בזה "חן"?! — מוכרח לומר את האמת: הוא לא רואה! "אותותינו לא ראינו"!

בצאתו לרחוב — רואה "אויב ומתנקם"¹⁹⁶; בהכנסו לביתו — צריך להזהר שמא מאזינים מעבר לקיר או מעבר לחלון, ועד שצריך להזהר גם מאלו שחיים עמו תחת קורת גג אחד, שהרי יתכן שלמחרת יהי' מעמד ומצב ד"נגדוהו", ומי יודע אם יוכל לעמוד בנסיון, וכדברי הגמרא¹⁹⁷ אפילו בנוגע לחנני' מישאל ועזרי': "אלמלי נגדוהו כו" (מי יודע מה הי' אז. — הגמרא אומרת שהיא כן יודעת מה הי' אז!...)

הוא לא רואה לא "חן" ולא "יופי"; הוא לא רואה שכר בעולם הזה, וגם שכר בעולם הבא אינו רואה, רח"ל, שהרי לימוד התורה שלו אינו אלא בשעות שאינם לא יום ולא לילה — כדי שלא יתפסו אותו, ויקחו ממנו את הילד וישלחו אותו וכו', והלימוד הוא באופן שאין ספר, אין מלמד, אין ישיבה, ואין שום דבר — ובמילא מובן איזה "תורה" היא זו...

(207) סוכה מב, א. ספרי ופרש"י עקב יא, (208) ברכה לג, ד. יט. (209) הלי' ת"ת בתחלתן.

(195) קידושין טו, א. כא, ב. (196) תהלים ח, ג. (197) כתובות לג, ריש ע"ב.

על תורה כזו אפשר לומר שהיא תורה "יפה"?! — הוא מוכרח לומר את האמת: הוא לא רואה בזה שום "יופי"!!!
 וכששואלים אותו: כיון שאינך רואה בזה "יופי", ואינך רואה בזה "חן" — למה אתה מוסר את נפשך על זה? — משיב, שאינו יודע טעם, וגם לא נוגע לו טעם; "את האלקים אני ירא"¹⁹⁸ — יש לו יראת ה'!...
 ל. ועז"נ "אשה יראת ה' היא תתהלל":
 ובהקדים — שלכאורה הוצרך לסיים בפסוק ש"אשה יראת ה' הוא

ענין של "אמת", והיינו, שאינו "שקר" או "הבל", אלא זוהי מציאות של ממשות, תוקף וחיזוק כו'; ואילו כאן נאמר בניגוד ל"שקר" ו"הבל" — "תתהלל". ולכאורה מהו הקשר בין הגדר ד"שקר" ו"הבל" ל"תתהלל"? ובכן: הפירוש ד"תתהלל" בפשטות הוא — שאחרים מהללים אותה.

ובנדוד: אפילו אם נניח שהחשבון שעושה בנוגע ללימוד התורה שלו הי' חשבון אמיתי — שכיון שאינו יכול ללמוד בישיבה גדולה, ולא יכול להיות אצלו "דיבוק חברים"¹¹⁶, ואינו יכול לחזור על לימודו בקול גדול [כיון שמתירא שאם רק יגבי' קולו מעט, ישמעו בחצר שהוא לומד תורה, ואז יקחו ממנו את הספרים, ויקחו את המלמד וישלחו אותו מי יודע לאן... ולכן מוכרח ללמוד בלחש], איזה ערך יכול להיות כבר ללימוד כזה — אעפ"כ, אומרים לו, שלא זו בלבד שזהו לימוד אמיתי, אלא יתירה מזה, שכל אלו שמסכיבו מהללים אותו על זה!

כלומר: לימוד התורה שלו פעל לא רק עליו, אלא פעל גם על אחרים, שמהללים אותו על זה שהחדיר בהם את ההכרה אודות מהותה של התורה — שגם במעמד ומצב שאינו יכול לצפות לשכר בעוה"ז וגם לא בעוה"ב, אעפ"כ, כשיש לו רגע שיכול ללמוד דבר ה' [עכ"פ פירוש הפשוט, ועאכ"כ בתוספת מאמר או דרשת חז"ל], הנה בשביל זה כדאי לו למסור נפשו ונפשות בני ביתו (כפי שהי' המעמד ומצב שם, שלימוד התורה הי' סכנה לא רק ללומד עצמו, אלא לכל בני הבית).

ומובן, שכאשר פלוני מהלל אותו על זה, הרי זה פועל עליו, שבהיותו במעמד ומצב שאינו זקוק למס"נ, בודאי תהי' אצלו אהבת התורה, וכתוצאה מזה יהי' אצלו לימוד התורה בפועל, ובאופן ש"גדול תלמוד שמביא לידי מעשה".

[והרי זוהי תכלית השלימות שיש אצל יהודי, כשמקיים הענין ד"פרו ורבו"¹⁹⁹, לעשות עוד יהודי — כידוע תורת רבותינו נשיאינו²⁰⁰, שכיון סדר בתורה הוא גם תורה, אינו מובן, מהו הטעם שהמצוה הראשונה שבתורה היא "פרו ורבו", בה בשעה שישנם כו"כ מצוות שמחוייב בהם לפנ"ז, החל ממצות מילה, שחיובה מיד כשנולד [והסיבה לכך שצריך להמתין שמונה ימים היא, בגלל שאז נגמרת לידתו, כי בשבעת הימים שלפנ"ז, הרי זה כאילו שנמצא עדיין בבטן האם (כמ"ש במורה נבוכים²⁰¹, שגם זה ספרו של הרמב"ם...)] — כיון שהחיוב הראשון, המצוה הראשונה, שיש ליהודי, הוא, לעשות עוד יהודי, היינו, לפעול על יהודי לחיות כמו יהודי, ע"י לימוד התורה וקיום המצוות.

וכיון שכל אחד מישראל חייב בכל המצוות, ועאכ"כ ב"מצוה רבה"²⁰² ד"פרו ורבו", ואין הקב"ה מבקש "אלא לפי כחן"²⁰³ — הרי זו גופא הוכחה שבכחו של כל אחד מישראל לעשות לא רק יהודי אחד, "פרו" (אחד מוליד אחד), אלא לעשות כו"כ יהודים, "ורבו" (אחד מוליד הרבה²⁰⁴); ולא רק לעשות יהודים כאלו שיתנהגו כיהודים בד' אמות שלהם, אלא כהמשך הכתוב¹⁹⁹: "פרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשוה", שהפירוש הפשוט בזה הוא — לכבוש את כל העולם!

ואין הדבר תלוי אלא ברצון, וכהפתגם בסיפור הידוע²⁰⁵: "מאָזשעש" (אתה יכול), אלא שצריך להיות גם ה"חאָטשעש" (עליך גם לרצות). וה"חאָטשעש" צריך להיות לא רק במעמד ומצב כמו "דורו של משה", ולא רק במעמד ומצב כמו "דורו של יהושע", או כמו "דורו של חזקיה", אלא גם במעמד ומצב כמו "דורו של רבי יהודה ברבי אילעאי".

לא. אך עדיין צריך ביאור: מדוע צריכה התורה לומר ש"שקר החן והבל היופי" קאי על דורו של משה ויהושע וחזקיה — הרי אפילו "בגנות בהמה טמאה לא דיבר הכתוב"²⁰⁶, ועאכ"כ בנוגע משה ויהושע וחזקיהו מלך יהודה; ולכאורה הי' מספיק לבאר רק חציו השני של הפסוק — "אשה יראת ה' היא תתהלל, זה דורו של רבי יהודה ברבי אילעאי"?!

והביאור בזה מובן מפשטות הענין:

כדי שיוכל להיות לימוד התורה בדורו של יהודה בן אילעאי —

199) בראשית א, כח. תהו — גיטין מא, ב.
 200) ראה סה"ש תרפ"ד ע' 56. תרפ"ה (203) תנחומא נשא יא. במדב"ר פ"ב, ג.
 ריש ע' 82. תרצ"ו ע' 119. תשי"א ע' 46. (204) פרש"י עה"פ.
 201) ח"ג פמ"ט (קרוב לסופו). (205) ראה תו"מ ח"ג ע' 189. וש"נ.
 202) תוד"ה וכי — שבת ד, א. ד"ה לא (206) ב"ב קכג, א.